Győrffy Árpád beszélgetése Németh Miklós volt miniszterelnökkel 2009.09.10.

A németek előtti határnyitás huszadik évfordulóján személyesen összetalálkozhattunk a történelemmel. Németh Miklós, a rendszerváltás miniszterelnöke húsz év hallgatás után először lapunknak adott lehetőséget arra, hogy olyan ügyekről is faggassuk, amelyek eddig nem jelentek meg a nyilvánosság előtt, vagy nem a valóságnak megfelelően ismerhettük meg azokat.

Egyik Balaton-felvidéki község szőlőhegyén lévő házában találkoztunk. A mandula szüretet kellett félbehagynia érkezésünk miatt. Feleségével ekkorra már a kert felével, 45 fával végeztek. Csak a terasz szélén sorakozó, még bekötésre váró vászonzsákok jelezték, hogy nagy munkában vannak. A törésben, pucolásban a rokonok segítenek – mesélte. Mint kiderült a fogyasztásban is, mert a mandula afféle állandó ajándék lett náluk.

Teával, saját szőlővel, szilvával kínálnak bennünket, miközben egyik fiának itt nyaraló Labrador kutyája, Carlos körbeszagol bennünket, de mindent rendben talált.

– Amikor Angliában dolgoztam, Bujtor Istvánnál szoktam megszállni Tihanyban, ha fiaimmal hazajöttem vitorlázni. Később vettem ezt a telket.

A határnyitás évfordulójára rátérve érezhető örömmel sorolja, hogy milyen sok ünnepségen, konferencián vehetett részt.

– Talán az egyetlen magyar vagyok, akit meghívnak mindenhová, szervezze egyház, kormány, a jobb vagy éppen a baloldalhoz közelebb álló szervezet. Igaz, húsz évnek el kellett telnie ahhoz, hogy a sok-sok félrebeszélés, öntömjénezés után a helyükre kezdjenek kerülni a kockák.

A húsz évvel ezelőtti események felidézését meglepő fordulattal kezdte.

– Kicsit viccesen azt mondhatnám, hogy a mi gondolkodásunkat a román főtitkár, Ceauşescu indította el abba az irányba, ami végül a német menekültek előtti határnyitáshoz is elvezetett. 1988. november végén esküdtem fel a parlamentben, két hónappal később már tízezernél több, Romániából érkezett menekült problémájával kellett foglalkoznunk.

Folyamatosan kaptam a leveleket, telefonokat Bukarestből, hogy járjunk el a szerződések szerint – magyarul, toloncoljuk vissza a többségében magyar nemzetiségű menekülteket Romániába. Ebből tudtam meg, hogy a hatvanas évek végén az akkori szocialista vezetők titkos záradékkal szerződést kötöttek az ilyen ügyek kezeléséről. Ez egyértelműen kimondta, hogy ha lejárt a tartózkodási ideje valakinek, és az illető nem akar hazamenni, akkor akár fizikai erővel is haza kell toloncolni, ahol aztán megbüntetik. Én elképedve láttam ezeket a szerződéseket, de nem szeghettük meg őket, hisz Kulcsár Kálmánnal, Pozsgayval és másokkal azt vallottuk, hogy a jogállam felé megyünk. S ha egy érvényes szerződést nem tartok be, akkor lábbal tiprom a jogot. A dilemmára a jogászokkal való konzultáció adott választ. Románia és Magyarország is tagja volt az ENSZ-nek. A menekültekről szóló genfi egyezmény magasabb rendű volt ezeknél a szerződéseknél és kizárta az ilyen megoldásokat. Mivel Magyarország még nem csatlakozott az egyezményhez, gyorsan aláírtuk a New York-i kiegészítő protokollal együtt. Ettől kezdve az egyezményt pajzsként tarthattuk a román követelésekkel szemben.

– Hogyan kapcsolódik ez az NDK menekültek kiengedéséhez?

– Az egyezmény aláírásával nyitottá vált az ország, hisz nem lehetett az ügyet csak a Romániából érkezőkre leszűkíteni. Ehhez jött még a nyugati határ mellett végigfutó műszaki zár, a vasfüggöny megszüntetése. Maguk a határőrség vezetői vetették fel 1987-ben, vagy már egy évvel korábban, hogy ezt így nem lehet fenntartani. Ha továbbra is szükség van rá, akkor modernizálni kell. Az ország gazdasági helyzete miatt erre pénzünk sem lett volna, meg arra is gondolni kellett, hogy a Béccsel közösen tervezett világkiállítás a nevetség tárgyává válhat, ha a határzár fennmarad.

– Mit szóltak Moszkvában ezekhez a lépésekhez?

– Március elején Moszkvában már tényként közöltem Gorbacsovval a határzár megszüntetést.

A protokoll szerint nekem a tárgyaló partnerem Rizskov miniszterelnök volt. Amikor az előre egyeztetett ügyekkel végeztünk, négyszemközt elmondtam neki, hogy még van öt nagy ügyem, amiben mindenképpen választ várok. A Balaton-felvidéken tárolt atomrakéták illetve robbanófejek jövője, a szovjet csapatok kivonása, a műszaki határzár lebontása, a többpártrendszer bevezetése az előbbiek tükrében és több kisebb ügy ötödikként. Rizskov széttette a kezét, hogy ő ezekben nem illetékes, de felkészíti rá Gorbacsovot. Így is lett. Az eredetileg húszpercesre tervezett bemutatkozó látogatásom végül közel kétórás lett.

Gorbacsovot akkor ismertem meg személyesen, amikor még mezőgazdasági titkárként jött Magyarországra. Mi szerveztük a pártközpontban a programját. Ekkortól tegeződtünk. Tehát én nem továris Gorbacsovnak, hanem Mihail Szergejevicsnek szólítottam, ő meg engem Miklósnak. Most is így volt.

Mihail Szergejevics – mondtam – mi eldöntöttük, hogy Magyarország a többpártrendszerre tér át. Hogy ez pontosan mikor lesz, még nem tudjuk. Annyi biztos, hiába ülne az én székemben akár Gábriel arkangyal is, a negyven évi egypártrendszer után a mi pártunkat kiakolbólítják a hatalomból. Mit fogtok csinálni akkor az ott lévő nyolcvanezer katonátokkal meg az atomtöltetű rakétáitokkal egy más irányultságú hatalom mellett?!

Amíg én ebben a székben ülök, 1956 még egyszer nem ismétlődik meg – mondta, és közben oda is csapott a karfára. Tehát, hogy ők nem lépnek fel a magyarok ellen. Ez nagyon fontos mondat volt. Be is tartotta a szavát. A műszaki zár lebontásáról szóló bejelentésemet tudomásul vette. Azt mondta, minden ország maga felel azért, hogy hogyan védi meg a határait. Nem is érti, mi itt a probléma...

– Mit szólt a Vázsony közelében tárolt atomrobbanófejek eltávolításához?

– Azt mondta, megvizsgálja. Be kell vinnie a védelmi tanácsba. Ezzel és a csapatkivonásokkal kapcsolatban is arra kért, hogy most ne beszéljek róluk nyilvánosan, mert rontanám a tárgyalási

pozícióit a Bécsben és Genfben folyó fegyverzet és haderő csökkentési tárgyalásokon. Meg azt is tudni kell, hogy 80 000 ember kivonása, elhelyezése nem túl egyszerű dolog.

Én tartottam a titkot, még a politikai bizottságnak írt jelentésemben sincs egyetlen szó sem ezekről az ügyekről. Hogy így volt, azt bizonyítja a folytatás. 1989 őszén kaptam tőlük egy levelet, hogy elszállították a rakétákat, és a csapatkivonások előkészítése is megfelelően haladt. Így Gorbacsovban biztosak lehettünk, nagy kérdés volt, neki mennyire biztos a helyzete. Folyamatosan elemeztük a helyzetét. Tudtuk, egyre keményebb kritikával illették a politikai bizottságban, majd a központi bizottságban is.

– A vasfüggöny lebontásával kapcsolatban ellentmondásos dátumokkal lehet találkozni.

– Ahogy hazajöttem, mondtam a Horváth Pistának, a belügyminiszternek, hogy kezdjétek meg a határzár bontását. Az akkori képeken látni, hogy a pufajkás kiskatonák még fáztak munka közben, tehát szó sem volt májusi kezdésről, akkor csak a formális kormánydöntés ideje volt. A világban a június 27-i dátum vált ismertté, amikor Horn Gyula külügyminiszter és osztrák kollégája, Alois Mock átvágták a szögesdrótot. A Mockék javasolták. A Gyula bejött hozzám, hogy a Mockék felhívták, mi lenne, ha a tárgyalások után ők ketten bontanák a vasfüggönyt. Mondtam, hogy nagyon igyekezzetek, mert már nincsen. Kétszáz méteren vissza kellett építeni a drótot, hogy tudjanak mit átvágni.

Június 27-ének semmi jelentősége nem volt azon kívül, hogy a Gyula és a Mock fotója bejárta a világot. Azért tartottam jó ötletnek, mert ezzel tovább tudtuk tesztelni a tűréshatárt.

– Nem teljesen tiszták a Sopron melletti páneurópai piknik körüli állítások sem.

– A németeknél hamar elterjedt, hogy mi már nem toloncoljuk ki az embereket, meg a határzárat is lebontottuk. Mivel ide elengedték őket, egyre többen kezdtek nálunk gyülekezni. A szabadságomat a Balatonnál töltöttem. Amíg Aligáról átértem Tihanyba, hogy Bujtorral vitorlázzunk, láttam a 71-es út mentén a vadkempingeket. Zsúfolásig volt minden NDK-sokkal. Ugyanez fogadott később a fővárosban is, amikor meg akartam látogatni egyik barátomat, aki a német konzulátus közelében lakott. Az autóval nem tudtunk bemenni az utcába, mert mindenhol hevertek hálózsákokon. Ezzel az élményanyaggal támogattuk Kozma atya zugligeti táborát, odaadtuk Csillebércet, amit a Vöröskereszt bevonásával működtettek.

Ilyen helyzetben jött be hozzám Pozsgay, hogy elvállalja-e a fővédnökségét a soproni rendezvénynél. Mondtam, Imre, azonnal.

A piknik kitalálóinak, szervezőinak csak köszönet jár a bátorságukért, lelkesedésükért. A Kohllal való augusztus 25-i találkozásunk előtt érdemi szerepük volt annak tisztázásában, hogy jó-e az elemzésem a szovjetekről és Gorbacsov helyzetéről. Ahogy a drótvágás után, úgy a piknik után sem kopogott be hozzám Sztukalin szovjet nagykövet egy moszkvai üzenettel, ami azt jelentette, hogy továbbra is érvényes Gorbacsov márciusi kijelentése.

– Nem volt olyan veszély, hogy a határőrség erőszakkal megpróbálja visszatartani az embereket?

– Horvát Pista azt mondta az akkori rendőrfőkapitánynak, lesz az a piknik, ki kell nyitni a határt, hogy az osztrák és magyar polgárok találkozhassanak. Annyit tett hozzá, hogy aztán tele ne rakjátok géppuskafészekkel a környéket. Ebből mindenki értett. Akkor márt tudtuk, hogy több lesz ez egy egyszerű pikniknél, hisz láttuk a rendezvényről terjesztett magyar és német nyelvű útbaigazító brossurát. Hogy minden rendben zajlott, az Bella Árpád alezredesen múlt, aki negyed vagy ötödmagával ment ki a papírokat ellenőrizni egy kis pisztollyal az övén. A veszély persze megvolt, hogy valami rossz történik, de Bella Árpád az egyetlen helyes döntést meghozta, nem csinált semmit, amikor a több mint hatszáz NDK-ás átszaladt Ausztriába.

– Hogyan jutottak végül döntésre a németek ügyében?

– Meg kellett oldanunk azt a kérdést. Jogi megoldást kellett találnunk az egyezmény felmondására. A záradék lehetővé tette ezt, de ehhez 3-6 hónapos időt szabott. Ezt az irány nem választhattuk, hisz hogyan tartottuk volna itt a menekülteket az őszi fagyok idején. Ekkor jött Kulcsár Kálmán és a külügyből a Görög János vezette csapat a nagy ötlettel, hogy nem felmondjuk az egyezményt, hanem felfüggesztjük az érintett pontok végrehajtását. Így jogilag tiszta megállapodást választottunk. Ugyanezt tettük Bős–Nagymaros esetében is.

Augusztus 25-én közöltem is Kohllal, hogy megvan a döntésem, amit rövidesen a kormány hivatalosan is meg fog hozni. A német–német vitában mi a nyugatnémet álláspont mellé állunk, megnyitjuk a határunkat a menekülők előtt. Ezt kell tennünk humanitárius alapon, meg a Romániából hozzánk menekülőkre gondolva sem tehetünk mást.

Kohl hosszan faggatott, hogy a lépéseimet egyeztettem-e Moszkvával. Elmondtam neki, hogy nem, de ezért, meg ezért nyugodtan megtehetjük. Elmondtam azt is, hogy Gorbacsov komolyan gondolja azt a kijelentését, hogy halott a Brezsnyev-doktrína.

Én akkor azt gondoltam, hazarepülünk, aztán kinyitjuk a határt. Maga Kohl mondta, hogy egy kis időt kérnek, mert erre fel kell készülni.

Kérdezte, mennyien lehetnek. Igazán nem lehetett bemérni, hogy hány akar menni. Olyan 60 00 és 200 000 között volt a számuk, ami folyamatosan változott. Sokan akkor indultak haza Bulgáriából, Romániából. Egy részük nekik is itt maradt nálunk. Ezeket az embereket nem volt olyan egyszerű ellátni. De az igazi feladat nem is ez volt. Be kellett vonni az osztrákokat, no meg a titkosszolgálatoknak is végezni kellett a feladatát, hisz mi is tudtuk, hogy rengeteg Stasi-ügynök dolgozik a táborokban, hogy az NDK-sokat jobb belátásra bírják. Mi van, ha az NDK politikai vezetése úgy dönt, hogy a határnyitás örvén átdobnak több száz ügynököt úgymond menekültként, akik aztán majd szépen elkezdenek dolgozni visszafelé Ausztriából, Németországból?!

– A nyugati sajtó augusztus végén tudni vélte, hogy szeptember 4-én nyílik a határ. Volt ennek alapja?

– Igen, eredetileg valóban szeptember elejében állapodtunk meg. Azt is megbeszéltük, hogy a két külügyminiszter, a Genscher és a Horn kommentálja majd az ügyet. Aztán mégsem így lett, mert az én kedves kollégáim elkotyogták egy éppen hozzánk látogató NSZK szociáldemokrata politikusnak. Aki alig, hogy leszállt Bonnban, eldicsekedett azzal, hogy mi, szociáldemokraták elintéztük. Azonnal hívott Horst Teltschik, Kohl nemzetbiztonsági tanácsadója, hogy mi van? Vele tárgyaltam közvetlenül, mert angolul tolmács nélkül tudtunk beszélgetni. Kohllal csak tolmáccsal. Mondtam jó, utánanézek. A Horn is, Kovács Zoltán is, Nyers Rezső is elismerte külön-külön, hogy ők voltak. Na, mondom, akkor elhalasztjuk. De a dátumot nem mondtam meg nekik, csak a Horst Teltschikkel beszéltem meg. A Gyula kétségbe is esett, hogy akkor most majd nem ő jelenti be?! Megnyugtattam, hogy betartom az ígéretemet. A németek végül változtattak, ott a Kohl jelentette be nyilvánosan.

– Mennyire volt veszélyes a határnyitásról szóló döntés az országnak, vagy személy szerint Önöknek?

- Ceaucescau levélben kérte Gorbacsovot, hogy hívjon össze egy külön tanácskozást a szocialista vezetőkkel, Magyarország és Lengyelország képviselői nélkül, hogy a két országban zajló dolgokat megvitassák. Talán még arra is gondolt, hogy tankokat kellene küldeni hozzánk, ahogy a szerencsétlen 68-as bevonulás idején. Szerencsére Gorbacsov erre nem volt vevő, ilyen tárgyalás nem lett, de a levél másolatát megküldte nekem. Persze, mindez másképp is alakulhatott volna, ha közben Gorbacsov helyzete meggyengül. Én úgy gondolom, ebben az ügyben is úgy voltunk mint másokban: mi nem tettünk lehetetlent, de amit lehetett, azt megtettük. Lépésről-lépésre kipuhatoltuk az akadályokat, hogy meddig lehet elmenni, és addig el is mentünk.

– Térjünk át a személyes pályájára. Sokan tudni vélik, hogy Ön Grósz embereként került a miniszterelnöki székbe, csak később megtagadta a mentorát.

– A Grószt 1984-ben ismertem meg személyesen, akkor Borsod megyei első titkár volt. Mentem haza édesanyámhoz, és az akkori főnököm, Havasi Ferenc megkért, vigyem el Grósznak a jövő heti KB ülésre tervezett beszédét, amit mi készítettünk a kollégáimmal. Ezt átadtam, de sem akkor, sem a későbbiekben sem volt közelebbi kapcsolatom vele. Én inkább fenntartással voltam vele szemben.

1987-ben, amikor miniszterelnök lett, már gazdasági KB-titkár voltam. Áthívtak hozzá, hogy nézzem meg a beiktatásra tervezett beszédét. Ott ültünk vele, a Medgyessyvel, a Bartha Ferenccel és másokkal. Amikor elolvastam, azt mondtam, Karcsi, nem rossz beszéd ez, de én egész más beszédet mondanék. Sokkal fókuszáltabb lennék, és itt a nagy lehetőség az ország adósságáról szóló valós adat elmondására. Nekem estek, hogy mit gondolok én. Ő is azt mondta, hogyan fogadja el a tanácsaimat, ha azok sem értenek egyet, akik együtt tanultak velem. Ekkor láttam, hogy nincs letisztult képe a dolgokról, hogy nagyon befolyásolható. Amikor meg azt a szükségállapotot benyögte, onnantól gyakorlatilag megszakadt a kapcsolatunk.

– Bizonyára mindenkit meglepett, aki akkor hallotta, hogy Ön a Híradó élő adásába betelefonált, és elmondta, hogy a főtitkár, a miniszterelnöki elődje valótlanságot nyilatkozott.

– Az 1989 április KISZ kongresszuson, a folyosón duruzsolta el, hogy én vele együtt fontolgatom a gazdasági szükségállapot bevezetését. Nekem azonnal lépni kellett, hisz egy: nem volt igaz, kettő: holnap összeomlik a bizalom Magyarország iránt, ha ezt most itt nem cáfolom meg. Lehet, hogy pont ezt akarta, de ezt már nem igen tudhatjuk meg. Én ezt nem tudtam neki megbocsátani, mert a tűzzel játszott. Persze, az üléseken együtt voltunk, beszéltünk, de más kapcsolat nem maradt közöttünk.

Ugyanakkor nem lehet elvitatni Grósz érdemét Kádár elmozdításában. Lehetett ott Berecz vagy Pozsgay, ezt egyes egyedül a Grósz tudta megszervezni. De a többpártrendszerhez és más reformokhoz úgy állt, hogy majd, majd... Neki erről teljesen torz képe volt.

– Ha így álltak egymással, mégis hogyan jelölte Önt miniszterelnöknek?

– Én nem voltam rajta annak a kétkörös konzultációnak az eredeti listáján, amivel ő akkor végigjárta a megyéket és a különböző szervezeteket. Az első kör után azzal jött vissza, hogy sem a Nyers, sem a Pozsgay nem kapott elég támogatást. Mindenhol inkább gazdasági szakembert szeretnének, a bajok miatt. Ekkor kerültem fel az eredeti kettő mellé én és Tatai Ilona, a Taurus akkori vezérigazgatója. Az újabb körben Nyers és én maradtam állva. Én akkor azt mondtam, legyen Nyers a miniszterelnök, mert

a világban az ő neve jobban cseng, de ő sem akarta vállalni. Végül ő államminiszter lett, én meg a zongoracipelő.

– Beszéljünk kicsit a mai dolgokról is. Ágh Attila az elmúlt hónapokban többször felvetette, hogy Ön lenne az igazán megfelelő miniszterelnök-jelölt az MSZP-nek.

– Én a 2000. novemberi kongresszusi beszédemmel elbúcsúztam. Ezt azóta is tartom. Alapvetően akkor sem azért jöttem haza Londonból, hogy politizáljak. Már kilenc éve az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank egyik alelnökeként dolgoztam. Ha nem lépek, ma is ott lehetnék. De jött az első unokánk, a feleségem azt mondta: te maradhatsz, de én biztosan hazaköltözök. Én így élni nem tudtam volna. Így amikor januárban kezdődött a munka, lementem a bank elnökéhez, akkor éppen a mai német államelnök, Horst Köhler volt. Mondtam, Horst, sajnálom, nem töltöm ki a négy évet, kérem a felmentésemet. Májusban haza is jöttünk.

A hazatérésünk után tényleg kacérkodtam a gondolattal, hogy újrakezdem a politikát itthon. Úgy gondoltam, közel tíz év alatt láttam, tanultam annyit a világban piacgazdaságról, demokráciáról, civil életről, banki világról, és hadd ne soroljam az élet fontos területeit. Úgy gondoltam, ezt jó lenne itthon hasznosítani, átadni az országnak. Fél év alatt lejártam az országot, elkészültem magamban a programmal is. Azzal is, hogy a pártot és a frakciót hogyan kellene átszervezni. Egy-két helyen el is mondtam. Azt kellett látnom, hogy erre nincs készen a párt. A 2000. novemberi MSZP kongresszuson tartottam egy rövid beszámolót az országjárás tapasztalatairól. Akinek füle volt, az hallhatta, én ott elbúcsúztam. Hisz tudtam, lehet szembe menni a dolgokkal, csak értelmetlen.

A párt egyik akkori, s egyben mai vezetője azt mondta: tudod, Miklós, az a baj, hogy te tíz évvel hamarabb jöttél, mint kellene. Olyanokat mondasz nekünk, amire még nem vagyunk készen. Most sincsenek készen, sose lesznek.

– Mi a véleménye az ország mai politikai helyzetéről?

– Napi politikai ügyekről van véleményem, de nem nyilatkozom. Annak ugyanis folytatása kell legyen, és én ezt nem akarom. Azt persze elmondhatom, hogy szerintem a demokráciát nem lehet ostorcsattogtatással megvalósítani. Látszik a hatalmas csalódottság szegénységbe süllyedt emberek hatalmas csoportján. Az anyagiak mellett ez is ott van a kiábrándultságukban.

Az 1989 óta eltelt húsz évben az ország belépett a 21. századba. Lezajlott egy újabb hatalmas, az életünket átszabó ipari forradalom – nevezzük így a globalizációt –, tagjai lettünk a NATO-nak, az Európai Uniónak, bekerültünk a schengeni övezetbe, kopogtatunk az eurós szoba ajtaján, és hadd ne soroljam mind azt a sok tényezőt, ami miatt önmagában egy olyan új alkotmánnyal kellene rendelkeznünk, amelyik megfelelő alapot ad ahhoz, hogy az új kihívásokra reagáljunk. Esély sincs rá. Amikor az Alkotmánybíróságot kritikák érik, tudni kell, hogy sok esetben nem tehetnek semmit, mert köti a kezüket egy olyan alkotmány, amelyik már betöltötte a funkcióját. Kinevettem volna azt, aki 89-ben azt mondja nekem, hogy húsz évvel később még ugyanaz az alkotmány lesz. Az egész választójogi törvényt, közigazgatást már régen újra kellett volna gondolni. Jó az nekünk, hogy mintegy húsz esetben mulasztásos alkotmánysértésbe kerül a magyar parlament és a kormányok?! Hogy húsz év után nincs megoldva a kisebbségek parlamenti képviselete?! Jó az egy kamara? Én akkor a kétkamarás parlament és egy középerőshöz közelálló köztársasági elnöki modell mellett voltam. Fel kellene vetni, meg kellene vitatni, hogy jó-e az, hogy nekünk ilyen alkotmányos berendezkedésünk van. Meg kellene a szakmával, az emberekkel, a társadalommal beszélni.

– Sok jel mutat arra, hogy a társadalom jelentős része megvonta a bizalmat a mai politikai vezető rétegtől. Van ebből kiút?

– Én is folyamatosan tapasztalom az emberek elfordulását. Ami nem jó, mert apátiába süllyednek, vagy éppen a szélsőségesekhez csapódnak. Azért alakult így, mert a politikusok össze-vissza beszélnek és hazudoznak, vagy gyerekként kezelik az embereket. A miniszterelnökségem ideje a bizonyíték arra, hogy a magyarok a számukra legkeményebb dolgokat is megértik. De magyarázat nélkül nem fogadják el, és pláne akkor nem, ha a gyakorlatban mást látnak. Ha valaki azt tapasztalja, hogy róla már a harmadik bőrt húzzák, miközben erre is van pénz, meg arra is, akkor nem csoda, ha kiakad. A politikusnak az önkritikát is vállalni kell.

– Mit kellene másképp csinálni a politikának?

– Az inga erősebb kimozgása természetes velejárója az ilyen nagy átalakulásoknak. De voltak olyan országok, ahol a diktatúra után felismerték, hogy igen drága lehet, ha az egyik kurzus elkezd valamit, közben letelt a négy év, jön a másik kurzus, aminek semmi sem jó, újra csinálja. Ha végigmennénk szakterületenként, hogy ez mibe került az országnak, igen-igen nagy szám jönne ki. Ez benne van magyar adósságállományban és az elmaradt fejlődésben.

– A politikusok megtudnak újulni annyira, hogy működőképessé váljon az ország, vagy másoknak kell jönni?

– Minden ember meg tud újulni, csak hozzáállás, akarat kérdése. A mai politikai gárdát látva azonban nem látom ennek a jeleit.

– Mit tehetnek ilyen helyzetben azok az emberek, akik igazán csak elszenvedői a téves döntéseknek, politikának? Tüntessenek, aláírást gyűjtsenek?

– Az állampolgár nagyon szűknek találja azt a mezsgyét, amin egyedül elindulhat. Különösen így van ez nálunk, ahol igazán még az elején vagyunk a civil világ megerősödésének. Most egyébként is inkább mással foglalkoznak az élet nehézségei miatt. A változásokat elsősorban a hazai szellemi elitnek kell kezdeményezni. Az íróknak, tudósoknak, a közélet más megbecsült embereinek. Vannak már jelei ennek, de még igazán nem tapintható. Pedig ez így tovább nem mehet. Ez a fajta kilátástalanság, bizalomhiány, amiben most az ország, a közösségek az önkormányzatok, a családok és az egyének vannak, sok jóra nem visz. Nagyon késő van, de a lámpást hordozó emberek csak dugják össze a fejüket.

Nagyvázsony, 2009. szeptember 10.

Az interjú rövidebb változata *Nem tettünk lehetetlent, de amit lehetett, azt megtettük* címmel a Veszprém megyei *Napló* 2009. szeptember 11-i számában jelent meg. A lapból átvett mai Németh Miklós fényképet Gáspár Gábor készítette. Ezúton is köszönetet mondunk a lapnak és a szerzőnek az interjú közléséhez való hozzájárulásukért. (Szerk.)